ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ
КАРАРЫ

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында» 431-6 номерлы Татарстан Республикасы законы проекты хакында

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы КАРАР БИРӘ:

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатлары Ю.З. Камалтынов, Л.Н. Маврина, А.Г. Хәбибуллин тарафыннан кертелгән «Татарстан Республикасы Конституция советы турында» 431-6 номерлы Татарстан Республикасы законы проектын беренче укылышта кабул итәргә.

Татарстан Республикасы
Дәүләт Советы Рәисе — Ф.Х. Мөхәммәтшин

Казан шәһәре,
2023 елның 8 июне
№ 1991-VI ДС

проект
Татарстан Республикасы Дәүләт Советы
депутатлары Ю.З. Камалтынов,
Л.Н. Маврина, А.Г. Хәбибуллин
тарафыннан кертелә

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында»

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЗАКОНЫ

1 статья. **Әлеге Законның җайга салу предметы**

Әлеге Закон Татарстан Республикасы Конституция советының статусын, вәкаләтләрен, аны оештыру нигезләрен һәм аның эшчәнлеге максатларын, аның составын һәм аны оештыру тәртибен, шулай ук Татарстан Республикасы Конституция советы әгъзаларының статусын билгели.

2 статья. **Татарстан Республикасы Конституция советы статусы**

1. Татарстан Республикасы Конституция советы (алга таба – Конституция советы) «Аерым федераль конституциячел законнарга үзгәрешләр кертү турында» 2020 елның 8 декабрендәге 7-ФКЗ номерлы Федераль конституциячел закон һәм Татарстан Республикасы Конституциясе нигезендә төзелә һәм үз эшчәнлеген Татарстан Республикасында конституциячел законлылыкны ныгыту максатларында гамәлгә ашыра торган даими эшләүче Татарстан Республикасы дәүләт органы була.
2. Конституция советының эшчәнлек тәртибе, шул исәптән Конституция советы актларын кабул итү сроклары, федераль законнар, әлеге Закон һәм башка Татарстан Республикасы законнары нигезендә Татарстан Республикасы Конституция советы Регламенты (алга таба – Конституция советы Регламенты) белән билгеләнә. Конституция советы эшчәнлегенең төп рәвеше утырышлар була, аларда аның вәкаләтләренә кергән мәсьәләләр хәл ителә.
3. Конституция советы юридик зат була, аның Татарстан Республикасы Дәүләт гербы сурәте һәм үз исеме булган мөһере һәм бланклары бар.

3 статья. **Конституция советы эшчәнлегенең хокукый нигезе**

Конституция советы үз эшчәнлеген Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, әлеге Закон, бүтән Татарстан Республикасы законнары һәм норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашыра.

4 статья. **Конституция советының эшчәнлек принциплары**

Конституция советы эшчәнлеге законлылык, объективлылык, оештыру мөстәкыйльлеге, функциональ бәйсезлек, коллегиальлек, ачыклык һәм хәбәрдарлык принципларына нигезләнә.

5 статья. **Конституция советы вәкаләтләре**

1. Конституция советы Татарстан Республикасы Рәисе, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы, аның Президиумы һәм комитетлары, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатлары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасында Бала хокуклары буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасы Рәисе каршындагы Эшкуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары соратуы буенча түбәндәгеләрнең конституциячеллеге яисә конституциячел булмавы турындагы бәяләмәләр чыгара:

1) Татарстан Республикасы законнарының яисә аларның аерым нигезләмәләренең;

2) Татарстан Республикасы Рәисе, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, башка Татарстан Республикасы башкарма хакимият органнары норматив хокукый актларының;

3) Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары норматив хокукый актларының.

2. Конституция советы хокуклары Татарстан Республикасы законнарының яисә аларның аерым нигезләмәләренең, Татарстан Республикасы Рәисенең, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының, башка Татарстан Республикасы башкарма хакимият органнарының, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән бозылган дип санаучы гражданнарның һәм оешмаларның мөрәҗәгатьләре буенча әлеге норматив хокукый актларның конституциячеллеге яисә конституциячел булмавы турында бәяләмәләр чыгара.

3. Конституция советы Татарстан Республикасы Конституциясен кабул итү, Татарстан Республикасы Конституциясенә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы Татарстан Республикасы Дәүләт Советына кертелгән законнар проектлары (алга таба – Татарстан Республикасы законы проекты) буенча бәяләмәләр чыгара.

4. Конституция советы Татарстан Республикасы Рәисе, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы, аның Президиумы һәм комитетлары, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатлары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасында Бала хокуклары буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасы Рәисе каршындагы Эшкуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкил, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары, гражданнар һәм оешмалар соратуы буенча Татарстан Республикасы Конституциясе нигезләмәләрен аңлата.

5. Конституция советы Татарстан Республикасы Рәисе соратуы буенча Татарстан Республикасы исеменнән Россия Федерациясе субъектлары белән төзелә торган шартнамәләр (килешүләр) проектларының (алга таба – Татарстан Республикасы шартнамәсе проекты) Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килүе турында үз фикерен белдерә.

6. Конституция советы Россия Федерациясе законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә Татарстан Республикасы дәүләт органнары, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары, шулай ук иҗтимагый берләшмәләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә.

7. Конституция советы Татарстан Республикасы конституциячел законнары үсешен фәнни-методик тәэмин итүне гамәлгә ашыра.

8. Конституция советы Татарстан Республикасы халкын хокукый агартуга, аңарда хокукый культураны булдыруга һәм үстерүгә ярдәм итә.

9. Конституция советы гражданнарның мөрәҗәгатьләрен федераль законда билгеләнгән тәртиптә карый.

10. Конституция советы Конституция советы Регламентын, Татарстан Республикасы Конституция советы аппараты турындагы нигезләмәне раслый.

6 статья. **Конституция советы составы һәм аны төзү тәртибе**

1. Конституция советы, Конституция советы Рәисен дә кертеп, өч Конституция советы әгъзасыннан тора.

2. Конституция советы әгъзалары Татарстан Республикасы Дәүләт Советы тарафыннан Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән билгеләп куела.

3. Конституция советы әгъзаларына бер кандидатны Татарстан Республикасы Дәүләт Советына – Татарстан Республикасы Рәисе, ике кандидатны Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисе тәкъдим итә.

4. Конституция советы әгъзасын билгеләп кую индивидуаль тәртиптә гамәлгә ашырыла һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советы карары белән рәсмиләштерелә.

5. Конституция советы Рәисе Татарстан Республикасы Дәүләт Советы билгеләп куйган Конституция советы әгъзалары арасыннан Татарстан Республикасы Рәисе тәкъдиме белән Татарстан Республикасы Дәүләт Советы тарафыннан билгеләп куела.

6. Конституция советы үз эшчәнлеген аның составында кимендә ике Конституция советы әгъзасы булганда гамәлгә ашырырга хокуклы.

7. Конституция советы әгъзасы вәкаләтләре туктатылган очракта башка затны вакантлы урынга сайлау турында тәкъдим Татарстан Республикасы Дәүләт Советына әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә тиешенчә Татарстан Республикасы Рәисе яисә Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисе тарафыннан кертелә.

7 статья. **Конституция советы әгъзасына кандидатка карата куела торган таләпләр**

«Юриспруденция» белгечлеге буенча югары юридик белеме яисә «Юриспруденция» әзерлек юнәлеше буенча бакалавр дипломы булып «магистр» квалификацияле (дәрәҗәле) «Юриспруденция» әзерлек юнәлеше буенча югары белеме, юриспруденция өлкәсендә эш стажы кимендә 10 ел булган, хөкем ителмәүче яисә хөкем ителмәгән йә реабилитацияләү нигезләре буенча аңа карата җинаять эзәрлекләве туктатылган 35 яшьтән дә яшьрәк булмаган Россия Федерациясе гражданы Конституция советы әгъзасы була ала.

8 статья. **Конституция советы әгъзасы статусы**

1. Конституция советы әгъзалары Татарстан Республикасы дәүләт вазыйфаларын билиләр һәм үз вәкаләтләрен профессигональ даими нигездә башкаралар.

2. Конституция советы әгъзасы үз статусына туры килми торган эшчәнлекне вазыйфага билгеләнеп куелган көннән башлап 14 календарь көн эчендә туктатырга тиеш.

3. Конституция советы әгъзалары вазыйфага биш елга сайланып куела. Бер үк зат Конституция советы әгъзасы итеп ике сроктан артык билгеләнеп куела алмый.

4. Конституция советы әгъзаларына Татарстан Республикасы дәүләт вазыйфаларын биләүгә бәйле Россия Федерациясе законнарында һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән чикләүләр, тыюлар һәм таләпләр кагыла.

9 статья. **Конституция советы Рәисе**

1. Конституция советы Рәисе:

1) Конституция советы утырышларын әзерләүгә җитәкчелек итә, аларны чакыра һәм аларга рәислек итә;

2) Конституция советына аның утырышларында каралырга тиешле мәсьәләләрне фикер алышуга кертә;

3) Татарстан Республикасы дәүләт органнары, муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, оешмалар, иҗтимагый берләшмәләр белән үзара эшчәнлектә Конституция советы мәнфәгатьләрендә эш итә;

4) Конституция советы аппаратына гомуми җитәкчелекне гамәлгә ашыра;

5) әлеге Закон һәм Конституция советы Регламенты нигезендә башка вәкаләтләрне башкара.

2. Конституция советы Рәисе үз вәкаләтләрен башкара алмаган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча башкару тәртибе Конституция советы Регламенты белән билгеләнә.

11 статья. **Конституция советы актлары**

1. Әлеге законның 5 статьясындагы 1 – 3 һәм 5 өлешләрендә саналган мәсьәләләр буенча – бәяләмә, ә әлеге Законның 5 статьясындагы 4 өлешендә күрсәтелгән мәсьәлә буенча аңлатма кабул итә.

2. Конституция советы бәяләмәләре Конституция советы тарафыннан тикшерелгән материалларга нигезләнгән булырга тиеш. Бәяләмә чыгарганда Конституция советы карала торган норматив хокукый актның, Татарстан Республикасы законы проектының, Татарстан Республикасы шартнамәсе проектының турыдан-туры мәгънәсен бәяли. Норматив хокукый актны караганда Конституция советы шулай ук аңа рәсми һәм башка аңлатмада яисә гамәлдәге хокук куллану тәҗрибәсендә бирелә торган мәгънәне дә бәяли. Конституция советы мөрәҗәгатьтә күрсәтелгән мәсьәлә буенча гына, ә норматив хокукый актны караганда – аның конституциячеллегенә шик белдерелә торган өлешенә карата гына бәяләмә чыгара. Конституция советы бәяләмә чыгарганда мөрәҗәгатьтә бәян ителгән нигезләүләргә һәм дәлилләүләргә бәйле түгел.

3. Конституция советы бәяләмәдә Татарстан Республикасы норматив хокукый актының, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлеге җирле үзидарә органы норматив хокукый актының яки аларның аерым нигезләмәләренең, Татарстан Республикасы законы проектының, Татарстан Республикасы шартнамәсе проектының Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килүе яисә туры килмәве турында фикерләрен бәян итә.

4. Бәяләмә, аңлатма Конституция советы тарафыннан ачык тавыш бирү йомгаклары буенча кабул ителә. Конституция советының кимендә ике әгъзасы яклап тавыш биргән очракта, Конституция советы бәяләмәсе, аңлатмасы кабул ителгән дип санала. Конституция советы әгъзаларының берәрсенең вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яисә ул сәламәтлегенә яки вәкаләтләрне башкаруга комачаулык итә торган башка хәлләргә бәйле рәвештә вакытлыча булмаган очракта, бәяләмә, аңлатма кабул иткәндә Конституция советы әгъзалары тавышы тигез бүленсә, Конституция советы Рәисе яисә Конституция советы рәисе вазыйфаларын вакытлыча башкаручы тавышы хәлиткеч булып тора.

5. Конституция советы бәяләмәсе чыгарылган көннән алып 10 көннән дә соңга калмыйча Татарстан Республикасы дәүләт органнарына, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре җирле үзидарә органнарына, Конституция советы бәяләмәсе кагыла торган вазыйфаи затларга җибәрелә.

6. Әлеге Законның 5 статьясындагы 1 һәм 2 өлешләрендә саналган мәсьәләләр буенча чыгарылган Конституция советы бәяләмәсе, Конституция советы аңлатмасы «Ватаным Татарстан», «Республика Татарстан» газеталарында басылып чыгарга, «Татарстан Республикасы рәсми хокукый мәгълүмат порталында» (PRAVO.TATARSTAN.RU), шулай ук Конституция советының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында урнаштырылырга тиеш.

7. Татарстан Республикасы норматив хокукый акты, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлеге җирле үзидарә органы норматив хокукый акты йә аның аерым нигезләмәләре Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килми дип танылган яки хокукый җайга салудагы өзеклекне юкка чыгару ихтыяҗын барлыкка китерә торган Конституция советы бәяләмәсе әлеге норматив хокукый актны чыгарган орган (вазыйфаи зат) тарафыннан Конституция советы бәяләмәсе басылып чыккан көннән соң өч айдан да соңга калмыйча мәҗбүри каралырга тиеш.

12 статья. **Конституциячел законлылык торышы турында доклад**

Конституция советы елга бер тапкыр Татарстан Республикасы Рәисенә һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советына конституциячел законлылык торышы турында доклад җибәрә. Доклад Татарстан Республикасы Дәүләт Советы утырышында Конституция советы Рәисе тарафыннан тәкъдим ителә.

13 статья. **Конституция советы аппараты**

1. Конституция советы эшчәнлеге Конституция советы аппараты тарафыннан тәэмин ителә.
2. Конституция советы үзенең чыгымнар сметасы кысаларында Конституция советы аппараты структурасын һәм штат расписаниесен билгели.
3. Конституция советы аппараты хезмәткәрләре Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәткәрләре булып тора.
4. Конституция советы эшчәнлеген техник яктан тәэмин итү өчен Конституция советы аппараты штат расписаниесенә Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларына кертелмәгән вазыйфалар өстәлергә мөмкин.

14 статья. **Конституция советы эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү**

1. Конституция советы эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән башкарыла.
2. Конституция советын финанслау чираттагы финанс елына һәм план чорына Татарстан Республикасы бюджеты турында законда аерым статья белән карала.

15 статья. **Әлеге Законның үз көченә керүе**

Әлеге Закон рәсми басылып чыккан көненнән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Татарстан Республикасы
Рәисе

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында»
Татарстан Республикасы законы проектына
АҢЛАТМА

Татарстан Республикасы Конституциясендә («Татарстан Республикасы Конституциясенә үзгәрешләр кертү турында» 2023 елның 26 гыйнварындагы 1-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы редакциясендә) Татарстан Республикасында конституциячел законлылыкны ныгыту максатларында Татарстан Республикасы законы нигезендә Татарстан Республикасы Конституция советы төзелергә мөмкин (114^1 статья) дип каралган.

Күрсәтелгән конституциячел норма нигезендә «Татарстан Республикасы Конституция советы турында» закон проектында даими эшли торган Татарстан Республикасы дәүләт органы буларак Татарстан Республикасы Конституция советы (алга таба – Конституция советы) төзелү карала.

Татарстан Республикасы Рәисе, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы, аның Президиумы һәм комитетлары, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатлары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, Татарстан Республикасында кеше хокуклары буенча, бала хокуклары буенча, кулланучылар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр, җирле үзидарә органнары гарызнамәләре буенча Конституция советы Татарстан Республикасы Конституциясе нигезләмәләрен аңлата, шулай ук Татарстан Республикасы законнарының яисә аларның нигезләмәләренең, Татарстан Республикасы Рәисе, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең башка органнары норматив хокукый актларының, җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларының конституциячел булуы яисә конституциячел булмавы турында бәяләмәләр бирә.

Моннан тыш Конституция советы югарыда күрсәтелгән норматив хокукый актлар белән хокуклары бозылган дип санаган гражданнар һәм оешмалар гарызнамәләре буенча әлеге норматив хокукый актларның конституциячел булуы яисә конституциячел булмавы турында бәяләмәләр бирә дип карала.

Конституция советы компетенциясенә шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясен кабул итү турында яисә аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Татарстан Республикасы законнары проектлары буенча бәяләмәләр бирү, шулай ук Россия Федерациясе субъектлары белән Татарстан Республикасы исеменнән төзелә торган шартнамәләр (килешүләр) проектларының республика Конституциясенә туры килүе турында фикерләр белдерү керә.

Закон проектында Конституция советы Дәүләт Советы билгеләп куя торган өч әгъзадан, Рәисне дә кертеп, тора дип каралган. Конституция советына әгъза итеп бер кандидатны Татарстан Республикасы Рәисе, калган икесен Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисе тәкъдим итә.

Конституция советы әгъзалары Татарстан Республикасы дәүләт вазыйфаларын билиләр һәм үз вәкаләтләрен профессиональ даими нигездә гамәлгә ашыралар.

Конституция советы үз компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча бәяләмәләр һәм аңлатмалар кабул итә. Конституция советы бәяләмәсе аны чыгарган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча Конституция советы бәяләмәсе кагыла торган һәм аны карарга тиеш булган Татарстан Республикасы дәүләт органнарына, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнарына, вазыйфаи затларына җибәрелә.

Конституция советы бәяләмәләре һәм аңлатмалары «Ватаным Татарстан», «Республика Татарстан» газеталарында, «Татарстан Республикасы рәсми хокукый мәгълүмат порталы»нда (PRAVO.TATARSTAN.RU), шулай ук Конституция советының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында бастырып чыгарылырга тиеш.

Конституция советы эшчәнлеге аның аппараты белән тәэмин ителә.

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында» Татарстан Республикасы законын кабул итүгә бәйле рәвештә үз көчләрен югалтуы танылырга, туктатып торылырга, үзгәртелергә яисә кабул ителергә тиешле Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары исемлеге

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында» Татарстан Республикасы законын кабул итү Татарстан Республикасының түбәндәге норматив хокукый актларына тиешле үзгәрешләр кертүне таләп итә:

«Татарстан Республикасы дәүләт вазыйфалары реестры турында» 2006 елның 18 гыйнварындагы ПУ-9 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы;

«Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларының җыелма исемлеген раслау турында» 2006 елның 9 мартындагы ПУ-92 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы;

«Татарстан Республикасы дәүләт вазыйфаларын биләүче затларны акчалата бүләкләү турында» 2006 елның 27 мартындагы ПУ-122 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы;

«Татарстан Республикасы дәүләт органнарында Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларының гомуми санын раслау турында» 2013 елның 14 декабрендәге ПУ-1215 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы;

«Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәткәрләренә акчалата түләү турында» 2018 елның 22 мартындагы ПУ-239 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы.

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында»
Татарстан Республикасы законы проектын
финанс-икътисадый нигезләү

«Татарстан Республикасы Конституция советы турында» Татарстан Республикасы законын гамәлгә ашыру Татарстан Республикасы бюджетыннан өстәмә чыгымнар таләп итәчәк.